

Linköpings universitet

Utvärderingsavdelningen
Aija Sadurskis

BESLUT

2002-11-12
Reg.nr 641-3346-01

Ansökan om rätt att utfärda logopedexamen

Linköpings universitet ges rätt att utfärda logopedexamen.

Ansökan

Linköpings universitet har ansökt om att få rätt att utfärda logopedexamen. Med anledning därav har Högskoleverket tillsatt en grupp sakkunniga för att granska ansökan. Gruppen har bestått av professor Ewa Söderpalm, Göteborgs universitet (ordförande), professor Britta Hammarberg, Karolinska institutet, docent Ingegerd Bäcklund, Uppsala universitet, och studerande Anna Mattsson, Göteborgs universitet.

De sakkunniga har granskat universitetets ansökan med underlagsmaterial. Det skriftliga materialet har kompletterats med intervjuer med ledning, lärare och studenter vid ett besök på universitetet. I samband med besöket bedömdes också tillgången till lokaler och bibliotek. Ett yttrande från de sakkunniga bifogas.

Bedömning

De sakkunniga anser att Linköpings universitet har tillräckliga förutsättningar att uppfylla de mål för logopedexamen som finns angivna i högskoleförordningen. De rekommenderar att universitetet ges examensrätt.

Beslut

Högskoleverket instämmer i de sakkunnigas yttrande och beslutar att ge Linköpings universitet rätt att utfärda logopedexamen.

Detta beslut har fattats av universitetskansler Sigbrit Franke efter föredragning av utredare Aija Sadurskis. Vid beslutet var även avdelningschef Ragnhild Nitzler närvarande.

Sigbrit Franke

Aija Sadurskis

Kopia:

Utbildningsdepartementet

De sakkunniga

Prövning av rätt för Linköpings universitet att
utfärda logopedexamen

Innehållsförteckning

Rekommendation	3
Uppdraget	3
Bedömargruppen	3
Genomförandet	3
Högskolelag och högskoleförordning	3
Logopedexamen	4
Prövningen	4
Linköpings universitet	6
Hälsouniversitetet	6
Institutionen för nervsystem och rörelseorgan (INR)	6
Filosofiska fakulteten	6
Institutionen för språk och kultur (ISK)	6
Institutionen för beteendevetenskap (IBV)	7
Tema Kommunikation	7
Förslaget till utbildning	8
Organisation	8
Programmets utformning	8
Lärarkompetens	8
Klinisk utbildning	9
Handledning	9
Forskningsanknytning	9
Undervisningsformer	9
Examinationsformer	9
Litteratur	9
Kvalitetsarbete och studentinflytande	9
Lokaler	10
Bibliotek och informationsförsörjning	10
Behörighet för antagning	10
Grund för generella examina	10
Övrigt	10
Bedömning	11

Rekommendation

Bedömagruppen rekommenderar att Linköpings universitet får rätt att utfärda logopedexamen.

Uppdraget

Linköpings universitet ansökte i oktober 2000 om rätt att utfärda logopedexamen men bad att prövningen skulle skjutas upp ett år. En ny ansökan inkom i december 2001 och kompletterades i augusti 2002.

Bedömagruppen

Högskoleverket har uppdragit åt professor Ewa Söderpalm, Göteborgs universitet (ordförande), professor Britta Hammarberg, Karolinska institutet, docent Ingegerd Bäcklund, Uppsala universitet, och studerande Anna Mattsson, Göteborgs universitet, att medverka i verkets prövning av ansökan från Linköpings universitet om rätt att utfärda logopedexamen.

Genomförandet

Bedömagruppen har tagit del av ansökan från Linköpings universitet med bilagor. Ansökan har omfattat uppgifter om lärarkompetens, utbildningsplan, kursplaner och referenslitteratur m.m., samt studiehandledning och översiktschema för kursen Hälsa–Etik–Lärande.

Vid ett platsbesök den 17 september 2002 samtalande gruppen med rektor Bertil Andersson, dekanerna Rolf Andersson och Bengt Sandin, professor Elisabeth Hultcrantz, tf programansvarig för logopedutbildningen, samt ansvariga lärare (professor Elisabeth Hultcrantz, professor Jan Anward, professor Björn Lyxell, professor Birgitta Söderfeldt, överläkare Anna-Britta Mjönes, cheflogoped Christina Danbolt och logoped Inger Lundeborg). Dessutom talade gruppen med två studenter från sjukgymnastprogrammet. I samband med platsbesöket visade universitetet dels sitt datorbaserade basgruppsmaterial, dels ett samtalsanalyslaboratorium. Bedömagruppen besökte också biblioteken på Hälsouniversitetet respektive Campus Valla

Högskolelag och högskoleförordning

Villkoren för att få utfärda examina föreskrivs i högskolelag och i högskoleförordning.

De allmänna målen för grundläggande utbildning beskrivs i 1 kap. högskolelagen. All högskoleutbildning skall vila på vetenskaplig grund samt på beprövad erfarenhet. Verksamheten skall bedrivas så att det finns ett nära samband mellan forskning och utbildning. Den skall

avpassas så att en hög kvalitet nås såväl i utbildningen som i forskningen. Studenterna skall ha rätt att utöva inflytande. Med en skärpning av tidigare regel gäller från den 1 juli 2002 att den grundläggande högskoleutbildningen skall ge studenterna förmåga att göra självständiga och kritiska bedömningar, förmåga att självständigt urskilja, formulera och lösa problem, samt beredskap att möta förändringar i arbetslivet. Inom det område som utbildningen avser skall studenterna, utöver kunskaper och färdigheter, utveckla förmåga att söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå, följa kunskapsutvecklingen och utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området.

Logopedexamen

Logopedexamen uppnås efter fullgjorda kursfordringar om sammanlagt 160 poäng.

Mål (utöver de allmänna målen i 1 kap. 9 § högskolelagen)

För att erhålla logopedexamen skall studenten ha

- förvärvat förmåga att undersöka och bedöma den språkliga kommunikationsförmågan hos barn, ungdomar, vuxna och äldre med olika former av röst-, tal- och språkrubbningar samt att ställa logopedisk diagnos och bedöma förutsättningarna för att påverka kommunikationsförmågan framgångsrikt,
- förvärvat grundläggande klinisk och pedagogisk erfarenhet av metodiken vid rehabilitering/habilitering av röst-, tal- och språkrubbningar samt förmåga att planera, genomföra och utvärdera behandlingsprogram,
- förvärvat en helhetssyn på individens språk och sociala situation samt vunnit förståelse för att röst-, tal- och språkförmågan är en integrerad del av individens personlighet,
- utvecklat sin självkänedom och förmåga till inlevelse och därigenom, med beaktande av ett etiskt förhållningssätt och en helhetsbild av människan, utvecklat sin förmåga till goda relationer med patienter och deras närstående,
- förvärvat kunskaper om logopedins roll inom hälso- och sjukvårdsarbetet samt förmåga att utöva förebyggande hälsovård inom det logopedisk-foniatriska arbetsområdet.

Härutöver gäller de mål som respektive högskola bestämmer.

Prövningen

Denna examensrättsprövning har utgått från kvalitetsaspekter som utarbetats av Högskoleverket utifrån reglerna i lag och förordning och i samråd med universitet och högskolor.

Kvalitetsaspekterna är

- lärarkompetens och kompetensutveckling,
- utbildningens mål, innehåll och organisation,
- ämnesdjup, ämnesbredd och yrkesrelevans,
- övergångsmöjligheter till forskarutbildning,
- kvalitetsarbete och utvärdering,
- studentmedverkan,
- internationellt perspektiv,
- bibliotek och informationsförsörjning,

- lokaler och utrustning samt
- kritisk och kreativ miljö.

För en diskussion om dessa aspekter hänvisar vi till Högskoleverkets rapport Examensrättsprövning (Högskoleverkets rapportserie, 2001:4 R).

Linköpings universitet

Linköpings universitet har totalt cirka 23 000 studenter som studerar vid fyra fakulteter (Hälsouniversitetet, Filosofiska fakulteten, Tekniska högskolan och Lärarutbildningsfakulteten). Utbildningen är förlagd till tre campus, Campus Universitetssjukhuset respektive Valla i Linköping och Campus Norrköping. Universitetet har cirka 3 000 anställda.

Hälsouniversitetet

Hälsouniversitetet har cirka 2 500 studenter varav 2 000 i Linköping och 500 i Norrköping. Det finns åtta utbildningsprogram och cirka 80 fristående kurser. Hälsouniversitetet har cirka 50 utbytesuniversitet i 25 länder.

Programmen omfattar utbildningar till arbetsterapeut, läkare, receptarie, sjukgymnast, sjuksköterska (både i Linköping och Norrköping) och specialistsjuksköterska. Dessutom finns program med inriktning mot folkhälsovetenskap, medicinsk biologi och social omsorg (endast i Norrköping).

Institutionen för nervsystem och rörelseorgan (INR)

Vid Institutionen för nervsystem och rörelseorgan bedrivs forskning och forskarutbildning inom neurologi, geriatrik, oftalmologi, otorhinolaryngologi, teknisk audiologi, patologi, psykiatri, idrottsmedicin, ortopedi, rehabiliteringsmedicin och arbetsterapi.

Filosofiska fakulteten

Filosofiska fakulteten har cirka 10 500 studenter som studerar ett 40-tal ämnen på cirka 20 utbildningsprogram och cirka 200 fristående kurser. Fakulteten har cirka 80 utbytesuniversitet i 22 länder.

Vid Filosofiska fakulteten bedrivs utbildning och forskning inom humaniora, samhällsvetenskap, beteendevetenskap, affärsjuridik, datavetenskap och tematisk naturvetenskap. Fakultetens forskning är till stor del tematisk, till exempel Tema Barn.

Institutionen för språk och kultur (ISK)

Institutionen ger fristående kurser inom främmande språk, svenska, svenska som andraspråk och allmän språkvetenskap. Allmän språkvetenskap kan läsas upp till D-nivå (80 poäng).

Institutionen för beteendevetenskap (IBV)

Vid Institutionen för beteendevetenskap ges undervisning och forskarutbildning inom ämnesområdena pedagogik, psykologi och sociologi. Grundutbildningen omfattar både ett stort antal fristående kurser och flera utbildningsprogram.

Tema Kommunikation

Grundutbildningen vid Tema Kommunikation omfattar dels det Kulturvetenskapliga programmet, dels fristående kurser i bland annat Medie- och kommunikationsvetenskap. Institutionens forskning handlar om samtal, informationsteknologi m.m.

Förslaget till utbildning

Förslaget till utbildningsprogram för logopedier har utarbetats av en arbetsgrupp bestående av professor Elisabeth Hultcrantz, professor Jan Anward, professor Björn Lyxell, professor Birgitta Söderfeldt, prodekan Nils Dahlbäck, överläkare Anna-Britta Mjönes, cheflogoped Christina Danbolt och logoped Inger Lundeborg. Professor Elisabeth Hultcrantz är programansvarig tills en ansvarig lektor har anställts.

Organisation

Institutionen för nervsystem och rörelseorgan (INR) kommer att vara ansvarig institution för logopedutbildningen.

Programmets utformning

Programmet omfattar 160 poäng fördelade på ämnena logopedi (huvudämne) 80 poäng, lingvistik 40 poäng, allmän och speciell medicin 20 poäng och psykologi 20 poäng.

Utbildningen är indelad i fem kurser som ges i nedanstående ordning:

1. Logopedens sammanhang och verktyg, 20 poäng. Kursen består av delkurserna Hälsa Etik Lärande, 8 poäng, och Logopedens verktyg, 12 poäng. Den första delkursen är gemensam för alla utbildningsprogram inom Hälsouniversitetet.
2. Barns utveckling och språkliga handikapp, 40 poäng. Kursens 40 poäng utgörs av 15 poäng logopedi, 12 poäng lingvistik, 6 poäng medicin och 7 poäng psykologi.
3. Neurologiskt betingade språkliga handikapp, 40 poäng. Kursens 40 poäng utgörs av 16 poäng logopedi, 12 poäng lingvistik, 6 poäng medicin och 6 poäng psykologi.
4. Röst, 40 poäng. Kursens 40 poäng utgörs av 18 poäng logopedi, 13 poäng lingvistik, 5 poäng medicin och 4 poäng psykologi.
5. Uppsats med forskningsmetodik, 20 poäng. Kursens 20 poäng utgörs helt av logopedi.

Lärarkompetens

En disputerad lektor i logopedi håller på att rekryteras. Beslut har fattats om ytterligare ett lektorat.

Två professorer, en lektor, en adjunkt och en doktorand på institutionerna för Språk och kultur (ISK), Datavetenskap (IDA) och Tema (Tema kommunikation) kommer att ansvara för undervisningen i lingvistik/fonetik. Dessutom kommer ett lektorat i fonetik med huvudsaklig undervisning på logopedutbildningen att utlysas.

Två professorer, en docent och en lektor på Institutionen för beteendevetenskap kommer att ansvara för undervisningen i psykologi.

Tre professorer vid Institutionen för nervsystem och rörelseorgan (INR), avdelningarna för Otolaryngologi, Neurologi respektive Teknisk audiologi, kommer att undervisa i en del av de

medicinska ämnena. Dessutom kommer två överläkare och en docent vid Universitetssjukhusets öronklinik att undervisa. Till det kommer ett beslutat lektorat i otorhinolaryngologi att delvis komma logopedutbildningen till godo.

Klinisk utbildning

Den kliniska utbildningen kommer att omfatta minst 24 veckor, om möjligt i form av fyra dagar per vecka med den femte dagen vid universitetet. Hälsouniversitetet har ett samarbete med sjukhusen inom Östergötlands län liksom med sjukhusen i Örebro och Jönköping. Ett samarbete planeras också med Kalmar och Södermanlands län. Den kliniska utbildningen kommer att regleras i avtal med samverkande landsting. För studenter som har sin kliniska utbildning förlagd till andra orter ordnas bostad och busstransporter.

Vissa träningsmoment utan patient kan göras i universitetets lokaler.

Handledning

Universitetet har handledarutbildning som innefattar träning i PBL. Alla handledare kommer att genomgå utbildning och kontinuerlig fortbildning.

Forskningsanknytning

Vid Linköpings universitet bedrivs forskning inom flera områden av intresse för logopedutbildningen: otorhinolaryngologi, audiologi, neurologi, psykologi, lingvistik, handikappvetenskap, syntetiskt tal och röstanalys. Flertalet inblandade lärare är disputerade och universitetet har som policy att lektorer skall ha 30 procent forskning i sina tjänster.

På längre sikt vill universitetet ge forskarutbildning i logopedi.

Undervisningsformer

Liksom vid andra utbildningar inom Hälsouniversitetet tillämpas problembaserat lärande (PBL). Centrala arbetsformer är basgruppsmöten och självstudier. Dessa kompletteras med föreläsningar, seminarier, resurstillfällen och fältstudier. Vid basgruppsmötena kan IT-baserade fall komma att användas.

Examinationsformer

Både teoretiska och praktiska kunskaper kontrolleras genom examination. Studenterna examineras huvudsakligen i slutet av varje termin, individuellt eller i grupp. Utöver muntliga och skriftliga examinationer förekommer fördjupningsarbeten, rapporter och seminarier.

Litteratur

I enlighet med pedagogiken inom PBL saknas obligatorisk kurslitteratur. I stället finns referenslitteratur för varje termin.

Kvalitetsarbete och studentinflytande

Det framgår av universitetets kvalitetsutvecklingsprogram att det ankommer på alla nivåer och kategorier, anställda och studenter, att bidra till att formulera mål och utveckla visioner för verksamheten och att omsätta dessa i konkreta åtgärder. Ett av universitetets prioriterade

områden enligt programmet är utveckling av studentens roll för att säkerställa ett starkt studentinflytande. Universitetet anser att det viktigaste sättet att säkerställa studentinflytande är att befrämja studentaktiva utbildningsformer där studenten fortlöpande utvärderar sitt arbete.

Lokaler

Teoriundervisningen på logopedutbildningen är tänkt att bedrivas dels i Hälsouniversitetets lokaler, dels på Campus Valla. Det senare gäller ämnena lingvistik, fonetik och psykologi. På Campus Valla finns ett inspelningslaboratorium som studenterna kommer att ha tillgång till i viss omfattning.

Bibliotek och informationsförsörjning

Studenterna kommer att kunna använda två bibliotek: Hälsouniversitetets respektive filosofiska fakultetens på Campus Valla. Det förra står inför en ombyggnad som kommer att innebära betydligt fler läs- och datorplatser.

Behörighet för antagning

Utöver grundläggande behörighet för högskolestudier krävs lägst betyget G/3 på gymnasieskolans kurser Matematik B och Samhällskunskap A samt godkänt audiogram.

Grund för generella examina

Logopedutbildningen har ett definierat huvudämne som ingår med 80 poäng, varav 20 poäng självständigt arbete. Utbildningen uppfyller därmed högskoleförordningens krav för en magisterexamen med ämnesdjup.

Övrigt

Universitetet avser att ta in 16–24 studenter om året.

Bedömning

Bedömargruppen anser att Linköpings universitet har förutsättningar för att ge en god logopedutbildning. Gruppen är däremot osäker på vad man kommer att göra av sina förutsättningar. Flera personer har varit inblandade i utvecklingen av programmet och från universitetsledningens sida uttrycks en tydlig önskan om att utbildningen skall komma till stånd. Samtidigt märks ingen tydlig drivande kraft. Ansökan och olika styrdokument ger heller ingen god bild av hur långt planeringen i själva verket kommit. Det är bedömargruppens önskan att samarbetet mellan berörda parter förbättras, att styrningen av projektet blir tydligare och att dokumentationen av utbildningens utformning blir bättre. De olika ingående ämnenas ansvar och deltagande behöver klargöras. Hur skall ledningsansvaret se ut i framtiden? Vem blir ämnesföreträdare? Arbetet har tagit lång tid och behöver snabbas upp. Samtidigt ser bedömargruppen bevis för en samarbetskultur som lovar gott.

Finansieringen av utbildningen kan bli ett större problem än man ger uttryck för. Bedömargruppen efterlyser en tydlig plan för finansieringen.

När bedömargruppen besökte universitetet hade ingen lektor i logopedi ännu anställts, och en andra, beslutad tjänst inte utlysts. Att det finns en disputerad ämnesföreträdare är av avgörande betydelse för kvaliteten på utbildningen. Bedömargruppen beklagar att rekryteringarna görs så nära inpå planerad start av utbildningen. Detsamma gäller den lektor i fonetik som skall ha en stor del av sin undervisning på logopedutbildningen.

Det är av stor betydelse för rekryteringen av lämpliga lärare att de erbjuds tillräckligt goda möjligheter att forska. Universitetet har också som strategi att en förhållandevis stor del av lektorernas tjänst är forskning. Erfarenheten visar dock att arbetet med att leda utbildning och att undervisa kan bli så omfattande att utrymmet för forskning i praktiken försvinner. Detta gäller inte minst nystartade utbildningar. Eftersom tillgången på disputerade logopeder och fonetiker inte är särskilt god är det extra viktigt att arbetsbördan delas och att det stora behovet av administrativa resurser vid en logopedutbildning blir väl tillgodosett. Behovet av administrativt stöd i form av högskolesekreterare och resurser för detta behöver preciseras.

Institutionen för nervsystem och rörelseorgan kommer att vara ansvarig institution och här finns sakkunskap för en del av de medicinska ämnen som ingår i utbildningen. Bedömargruppen förutsätter att andra institutioner vid universitetet kommer att bidra med övrig medicinsk sakkunskap.

Logopedutbildningens kliniska del är och måste vara krävande. Det är en förutsättning att studenterna får arbeta med egna patienter, från undersökning till behandling. Det är också avgörande att studenterna möter alla vanligen förekommande typer av patienter. Eventuella inslag av auskultation etc. i utbildningen får inte tas från den tid som är vikt för handledd praktik. Det ställs mycket höga krav på handledaren så det är viktigt att handledarna har adekvat utbildning i att handleda. Det är också viktigt att den kliniska utbildningen är strikt styrd när utbildningsplatserna är spridda på olika sjukhus. Bedömargruppen anser att det är en fördel att universitetet har en fungerande modell för klinisk utbildning sedan tidigare, till exempel att varva teori och praktik varje vecka.

Förutsättningarna att knyta utbildningen till pågående forskning verkar vara goda. Exempel är koppling till forskning om handikapp och en koppling mellan lingvistik och psykologi. Det är bedömarens förhoppning att det internationella samarbete som i dag finns vid Hälsouniversitetet bl.a. som studentutbyten också kommer logopedutbildningen till del, så att möjligheten till internationella gästföreläsningar samt lärar- och studentutbyten tas till vara och blir en naturlig del också av utbildningen till logoped.

Det skriftliga material bedömarens haft att ta ställning till har burit tydliga spår av att ha vuxit fram över en längre period. Medan utbildningsplanen är daterad i oktober 2001 har kursplanerna senare reviderats. Intrycket är att utvecklingsarbete pågår och en hel del behöver också korrigeras. Exempel på brister är att

- utbildningsplanen innehåller gamla versioner av kursplaner,
- centrala moment saknas, som sväljning, stamning, oralmotorik och talhandikapp,
- ingen tydlig skillnad görs mellan behoven av lingvistik respektive fonetik,
- begreppet *röst* behandlas som synonymt med *språk*,
- kursplanerna använder inte begreppen *kurs*, *delkurs* och *moment* på ett konsekvent sätt,
- ett godkänt audiogram krävs för tillträde till utbildningen trots att något sådant krav inte får ställas,
- träning av den egna rösten som grund för den kliniska utbildningen i röstrubbningar tas inte upp,
- den engelska examensbeteckningen är felaktig och
- det juridiska regelverk som logopeder behöver känna till finns inte omnämnt.

Utförliga kursplaner ger inte bara en god bild av utbildningen utan kan också vara ett bra stöd för föreläsarna, förutom att de är viktiga styrdokument för utbildningen generellt.

Utbildningen är organiserad i block om 20 eller 40 poäng som är tematiska snarare än disciplinära. Samtidigt önskar universitetet skilja ut huvudämnet logopedi och också stödämnena lingvistik, medicin och psykologi. Man har därför gjort en uppskattning av hur stor andel av varje tema som utgörs av respektive ämne. En sådan uppskattning kan vara vanskelig att göra exakt, och det finns brister i de uppgifter som lämnats. En av delkurserna, den inledande Hälso-Etik-Lärande, låter sig heller inte delas upp i logopedutbildningens ämnen. Eftersom avsikten är att utbildningen också skall kunna ligga till grund för en magisterexamen krävs det att ett huvudämne ingår med minst 80 poäng. Antalet poäng av övriga ämnen behöver dock inte vara definierat. Bedömarens föreslår att universitetet tar konsekvensen av att logopedutbildningen i likhet med övriga hälsovetenskapliga utbildningar inleds med en gemensam poänggivande baskurs, vilket innebär att stödämnena inte kan (och inte behöver) nå upp till samma poängtal som vid landets övriga logopedutbildningar.

Undervisningslokalerna och biblioteksförsörjningen verkar vara god.